

# КАРАЦИЋ

ЛИСТ ЗА СРПСКИ НАРОДНИ ЖИВОТ, ОБИЧАЈЕ И ПРЕДАЊЕ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ПРОФ. УЧИТЕЉ. ШКОЛЕ

БРОЈ 11.

У Алексинцу, Новембар 1901.

ГОД. III

## Вукодлак

БИЉЕЖИ

ВИД ВУЛЕТИЋ — ВУКАСОВИЋ

(НАСТАВАК)

Споменути Јакоб Салечић<sup>1)</sup> каже да је сујеверје о вукодлацима прешло из Грчке на наше стране, па баш о тому има постојана трага у занимиву дјелу XVIII. в., а баш је тада живио и Салечић. — Аугустин Калмет, опат од Сенонеса написао је „Расправе о прикази духова, те о вукодлацима или о повраћенијем на живот у Угарској, у Моравској и т. д.“ Дјело је големо, а штампано је француски и талијански, а предамном је само превод талијански. Ова ће књига много служити у питању, па ће се на темељу исте извести како се развијало и прелазило речено сујеверје, и у којијем је данас границама. Споменути опат Сенонски на погл. XXXII. — стр. 201<sup>2)</sup>. навађа знамениту згоду о вукодлку из Грчке, а такијех је и код нас било још прошлога вијека, па ми је то навести ради успоређивања :

„Бруколак ископан пред господином од *Tournefort*-а. Господин *Pitton* од *Tournefort* а био је на први јануара 1701 на острву *Микону*, те је видео својијем очима како су ископали вукодлака. Ево како то прича споменути свједок: „Виђали

1) В. Карацић — 1901. март стр. 57.

2) *Dissertazioni sopra le apparizioni de' Spiriti, e sopra i Vampiri, o i redivivi d' Ungheria, di Moravia etc. del R. P. D. Agostino Calmet Abate di Senones Tradotta dal Franzese su la seconda edizione riveduta e corretta. — In Venezia, MDCCLVI. Presso Simone Occhi. — Con licenza de' superiori e privilegio. — Позната ми је књига и француски: »*Traité sur les apparitions des esprits et sur les vampires ou les revenans de Hongrie etc. Paris 1751.**

смо баш различитији приказ (на истому острву Микону) о једному мрцу, те се мисли да се повраћа на свијет из гроба. Овај је човјек, о којему ћу причати, (родом из Микона) био вазда сјетан и љутит, а то се гледа у овијем згодама, те је погинуо у пољу, а не зна се ко га је убио ни зашто. Послије два дана (а био је укопан у некаквој црквици у граду) проћука се да га се виђа ноћно тамо и овамо по кућама, бива да баца покућство, да дуне свијеће, да наваљује на чељад иза леђа, да их грли, и да ради тисућу другијех м а р и ф е т а (шала).

Спрва је то било као од руга, али ће одједном баш ствар постати озбиљна, јер ће и свијеснија чељад да се туже, а то су признавали и п а п а с и, а имали су и зашто. Није се изоставило, а да се служе службе божје, али је сведно онај мјешћанин слиједио да ради и није се поправљао. Неколико ће пута на збор грађани прваци, попови и свештеници, те ће закључити баш незнам по којему древному обреднику, а да се има почекати девет дана иза укопа.

Десетого ће дана служити службу у црквици, гдје је било тијело, да се изагна ђавла, те се држало да га је осјенуо. Иза службе ће божје ископати лешину па су се справљали да му истргну срце.

Касалин ће онога мјеста, веома стар и невјешт, распорит му трбух мјеште прсију, па ће да тражи по пријевима, а никако не можѐ да нађе што иште. На покон ти га опомене један од назочнијех, да ваља распорити ошит (diaphragma), и тако ће уз дивљење присутнијех истргнути му срце. Уз то је лешина тако страшно заударила, да је ваљало кадити тамјаном, али је дим уз заударање оне лешине то јаче повећавао смрад, те ће тако баш згријати мозак (машту) оне јадне чељади.

Машта им се узбурка уз онај приказ, и страшно ће да утвара.

Говорило се да тијело исхлапљује густ дим, а ми нијесмо смјели казати да је то дим од тамјана. У црквици, и на плочати пред црквицом, није се о другому викало него да је в р у к о л а к (Vroucolaco), а тако ти зову те тобожње у с к р с л е. Овај се глас разнио по улицама, те се чинило као да је мукање а одјекивали су сводови црквице. Многи су од најочнијех казивали да је крв онога несретњака црвена, а касалин се клео да је тијело још вруће, па се приглављивало да мртац није баш био умро, бива, да се каже боље; био је учинио ту махнитост, те је пустио да га ђаво оживи; а тако ти баш они мисле о в р у к о д л а к у. Ово се име све то више орило и разлијегало. У то ето ти руље чељади, те сви заинтачили уз вику, да су се баш добро сјетили да није никако умрло оно тијело још онда, кад су га носили с поља пут цркве, да га укопају, а то, јер је био баш в р у к о д л а к.

Слободно мислим да би се били опрли да не смрди, да ми

нијесмо били онђе, а тако су били помамљени том згодом они јадници, те их је то обмамило, да се опета повраћају мртви. Ми, који смо били ближе до лешине, а да би боље то испитали, о длаци да се не загушимо од страшнога смрада, те је заударо. Кад су нас запитали што мислимо о оному мрцу, а наш је био одговор, да ми држимо да је баш умро; али смо уз то хотјели да исцијелимо или барем да јаче не раздражимо њихову помућену машту, па смо им казивали да се није тому чудити што касарин ћути по нешто врућине при преметању по пријевима, те су почела трунути а то није необично што по штогод испарује, јер и ђубриште вапа то кад га се премеће, а што је до тобожње црвене крви, то се виђа по касариновим рукама, да је у истини баш смрадни гној.

Уз сва ова размишљања одлучиће, те ће на игало (покрај мора), а да тамо спале мрци срце, али кад се и ово све извршило твој ти се мртац није ублажио, дапаче је још јаче но прије лупао и штропотао. Ту су ти се тужили на њега да ноћно мучи чељад, да баца по тлима врата, да разбија прозоре, пара одјећу пролијева бачве и гостаре (стакленице). Ово је био баш горопадан мртац, а ја мислим да је само поштедио конзулову кућу, гдје смо ми били настањени. Уз то је било све острово у грозну бићу. Свакому је био сметен и поремећен мозак. Чинило се да су и умнија чељад побјеснила, као и сви остали, бива то ти је било права болест памети, толико погибелна, баш као помага и бјесноћа. Ту су ти читаве обитељи остављале своје куће и из удаљенијих ће ти страна града на плокату с постељама, а да би ту сва та чељад преноћила. Свак се ето тужио на какву нову напаст, па се ето чуло пред ноћ јецање, а паметнији су ишли на село.

У овакој опћој предсуди ми ћемо ето одлучити да мучимо не само од страха да се не би казал да смо смијешни, но још да нас не би држали за невјернике. Па како ће, да се опамети читав народ? Они, те су у себи мислили, да ми сумњамо у истини чина, дошли би к нама, а да нас готово укоре ради нашег невјерства, па су држали да ће то доказати, да баш има вукодлака по некакву свједочењу наведену од касарина, што је потврдио и отац Richard, мисионар језовит. Он ти је латинин, они казвиху, па треба да барем њему вјерујеш. Никакве користи не би учинили. кад би били занијекали таку чињеницу, јер су нам ето свако јутро тоциљили лакрдију тачнијем причањем о новој махнитовштини, што би урадила та ноћна тичурина, те су је окривљивали и о најгрднијем недјелима.

Грађани, који су били најревноснији за опће добро, мислили су, да се није баш како треба извршила церемонија (обред) није ваљало, како они кажују, служити службу прије но би се срце извадило оному несретњаку, па су тврдили, да би уз оваки опрез заскочили ђавла, те без сумње не би нашао начина да

му улезе у тијело, а кад се почело са службом, имао је баш часа, казиваху, а да би побјегао по тенану.

Уз све оваке разговоре били су у истој смећи као и првога дана. те би се састали у вечер и у јутро, расправљало се, водиле су се литије за три дана и три ноћи, чинило се да би постили п а п а с и. који су трчали од куће до куће с маштрапом у руци те су шкروпили светом водицом, прали су водицом врата, а напуњали су и уста невољному вукодлаку. Више смо пута казали градскијем управљачима, да би се у нас кршћана у овакој незгоди ноћно уходило и да се пази што си згађа по граду, — па ти тако након дуга оклијевања напoкoн утамниче неколико лиска (скиталица), те су у истину имали дијела у овијем нередима. Можда вијесу они ни били главни зачетници, јер ће их пустити доста рано на слободу, па након два дана, да се спораве од поста, што се га претрпјели у тамници, из нова ће да се истакају бачве пуне вина баш онијех бена, који су ноћно оставили своје куће; па ти се тако на ново ваљало повратити на молитве.

Једном, кад су се молиле некакве молитве, и заболо се не знам ни сам колико голијех мачева око гробнице оне лешине, те би је ископали три — четири пута на дан, то како би шунуло првoму, који би дошао, — некакав ће као какав Арбанас, као какав научитељ, (а он се онако случајно десио у Микону) да је баш смијешно у овој згоди употребити кришћанско оружје. Не видите ли јадни слијепци! он ће, да браник овијех сабаља, сачињавајући крст с балчаком, брани ђавлу да изађе из овога тијела? Зар није боље да употребите турске сабље? Ништа није помогао свјет онога домишљана; вукодлак ти се није показао послушнији, те су сви били у превеликој страви. Више се није знало на коју би страну, па ће ти једногласно, као да им је когод дао обиљежје, викати по свему граду, да се више не би имало губити времена, но би ваљало спалити читава вукодлака па онда ђаво, ако може, нека му се поврати у тијело; а боље је прихватит се ове скрајности, но да опусте острво. А у истину читаве су обитељи пртљале да ће се повући на Ширу или у Тин.

По наредби ће дакле управљача однијети вукодлака на рат острва Св. Ђорђа, где је била наложена велика ломача намазана паклом, то од страха да дрва, а нека су била баш суха, не би тако брже по себи горјела. Останци ће се оне злосретне лешине спржити што би рекао: што би, и ово се овршило на први јануара 1701. Кад смо се повраћали с Дела, виђали смо ону ватру, те се мoггла у истини звати радосна ватра, јер се више није слушало тужаба на вукодлака, а били су ето задовољни, а да кажу, да су овога пута преварили ђавла, те су се пјевале неке пјесме, а да га пошпрђују.

По свему се Архипелагу мисли да ђаво оживи (осјени)

само лешину Грка грчкога обреда. (Држим да је ово субјективна идеја г. Тоигнефорта, јер се то дан данашњи не прича В.В.В.)

Становници се острва Санторинна у велике страше од ове врсте бјесомучника, а они ће се пак у Микону, кад је нестало њиховијех утвара, побојати на исти начин турскога прогонства па још од стране и Тинскога епископа. Ниједан ти од папаса није хтио да буде у Св. Ђорђу, кад се сажгало оно тијело, од страха да епископ не би тражио своту новаца, то што се ископало и сажгало мрца без допуста. За Турке се зна стално да у првому посјету нијесу пропустили, а да чине платити Миковској општини крвонога невољника, те је на сваки начин постао мрзак и ужасан за своје мјесто...“ — Изостављам три црте на сврси овога поглавља, јер господин Тоигнефорт вријеђа Грке, што је недостојно и неправедно, бива они су дични потомци најславнијега народа, чији се дух кроз вјекове, до дана данашњега, преноси у остале изображене народе по свему свијету! —

И код нас се поштогод, како сам споменуо, слично згађало, бива „кад ће у јужној Далмацији (у Рисну) и у Босни да утамане по којегу вукодлака, по смрти у гробу, тад узму собом свећеника, да им одчита прикладну молитву, а људи ће му гроб откопати, смјестити га потрбушке и причврстити глоговим коцем о гроб, да се не може више из гроба подигнути.

С истога разлога подрежу му и петне жиле.

Вук Врчевић<sup>1)</sup> о томе овако приповиједа: — Кажу ми, да се покојни Јокан Маркишин потенчио<sup>2)</sup> и да ноћу излази из гроба. Свак жив би од страха умро! Приправили трнов колац и уза њ црног угића<sup>3)</sup> привезали. Пођосмо у гробље, читих васкрсну молитву, па прекадих гроб, а они навалише откопавати све до прелијеса. Дигосе и преклопнице, кад ли збиља! не бијаше се ни покојник почео распадати, но се надуо као кабао и оба ока избуљио. Узеше колац и прободосе га, а над њим заклаше угића, па опет плочама преклопише и земљом затрпаху. Синови покојног Јокана платише и наредише се да га данас на „литургију“ споменем и тако, да га од гријехова ослободим.“

1) В. Врчевић, Низ приповијед. п. 331—332.

2) У Боци которској је »тенац« онај који беспослен лута, од танчити. Једогоњом зову у Рисну човјека, из којегу ноћу изалази дух — Вук — Рјечник — Тенац и Једогоња. Присподоби чешко оштени се = wölfen оштенила се кучка. Тим начином оштени се Вукодлак као и Вук. (В. Никола Dr. Гржетић О Vjери Starih Slovjena стр. 206. биљешка).

3) Ован звонар.

Сличнијех је прича сијасет у народу, а особито по отоцима Јадранскога мора, те су све готово једнаке и могу се свакако присподобити с оном згодом, што сам је навео, из Грчке на регби да је преко острва и прешла кашње на копно.



## ЈЕДАН ПОДАТАК О ВЕРОВАЊУ У ВУКОДЛАКЕ ПРЕ ДВЕ СТОТИНЕ ГОДИНА.

Саопштио ЈОВ. Н. ТОМИЋ

Жозефа Питона де Турнфор, рођеног у Ексу (Aix) 1656. год., чувеног ботаничара који је стекао светскога гласа, 1700. год. француски краљ Луј XIV посла на Исток те овај том приликом обиђе Крит, Архипелаг, Цариград, јужну обалу Црнога Мора, турску и персијску Јерменију, Ђурђијанску а потом Малу Азију и у њој Ангору, Брусу, Смирну и Ефес. Сав тај пут де Турнфор описао је у свом делу *Relation d'un voyage du Levant fait par ordre du roy etc.*, у коме је не само побележио биље, које је чинило главни предмет његове студије, већ и све што је очима видео. Па и опис народних обичаја заузео је тамо прилично простора. Тако тамо има лепих података о обичајима сахрањивања, давања даће, и т. д., а да се у „Караџићу“ помене, нарочито је допринело забележено веровање у вукодлаке и начин како се уништавају. А то је од толико већег интереса што ће испитивачи тог веровања имати један податак више за узајамност обичаја код суседних народа, и што потиче од човека тако великог гласа, као што је Турнфор.

То место из његова путописа гласи:

„На том истом острву (Криту) имадосмо прилике да видимо призор много друкчији (од оних које је он раније описао) и врло трагичан, а поводом једног од оних мртваца, о којима се мисли да се враћају на овај свет после своје сахране.

„Тај мртвац, о коме ће се приповедати, био је један од сељака из Миконе, по природи туробан и свађалица, и што треба нарочито запазити код оваких особа: погинуо је у пољу, а није се знало ни од кога ни како. Два дана по његовој сахрани у једној градској капели рашчу се где су га видели ноћу како иде крупним корацима, како иде по кућама те претура покућство, гаси свећњаке, хвата људе позади и прави триста које каквих несташлука. Испрва се томе само смејаху, али ствар постаде озбиљна, кад се најчеститији људи стадоше жалити. Шта више и сами свештеници говораху да тога може бити, без сумње што

су имали разлога за то. Стога не пропустише држати молепствија, али сељак не престајаше терати и даље по својој ђуди тако да, после више скупова од првих људи из града, и од попова и калуђера, би одлучено, по не знам каквом то старом обреду, да се чека девет дана по погребу.

„Десетога дана одслужи се служба у капели, где је било тело, да би се одагнао нечастиви, о коме се мислило да се тамо увукао. После тога тело би ископано, па се приступи вађењу срца. Градски касапин, доста стар и врло неспретан човек, отвори му прво трбух, у место да му је отворио груди, па је дуго претурао по цревима не могући наћи што је тражио. Најзад му неко рече да треба да пробије пречагу (дијафрагму), и срце би ишчупано уз опште дивљење свих присутних. Али лешина је заударала тако јако, да су морали палити тамњан, ну дим од овога мешајући се с испаравањем мрцине још више је увећао смрад тако да је стао распаљивати мозак овим простацима те им се уобразиља, подстакнута призором, испуни привиђењима. Зато они говораху како из тела избија некакав густ дим, али им ми не смедосмо рећи да је то од тамњана. У капели и пред њом није се чуло ништа друго до узвик „в у к о д л а к“ — *Vuodsolacas* — (тако зову ове вампире) који се као нека рика ширио по улицама а био је тако јак да је изгледао е ће срушити сводове од капеле. Многи од присутних увераваху да је крв овога јадника доиста била загасито црвена, а касапин се кунијаше да је тело било још топло, према чему се закључивало да мртац није био умро или да се дао нечастивом да га оживи (тако они управо мисле о вукодлаку). Поступак њихов том приликом учини да се ово име нарочито запамти, јер у то наступи једна руља, која стаде викати гласно како је опазила да тело није било круто, кад су га из поља донели у цркву да га закопају, те према томе да је ово прави в у к о д л а к.

„Ја не сумњам да они не би тврдили и да тело није смрдело, само да ми нисмо били ту, јер су ови простаци били толико занесени овом појавом, управо залуђени појавом мртаца. Ми пак будући поред саме лешине, да би што тачније вршили посматрања, у мало што не цркосмо од великог смрада, који из ње излажаше. Кад нас упиташе шта мислимо о мртацу, одговорисмо им да је заиста мртав, али пошто хоћасмо лечити светину или бар не вређати њену рањену уобразиљу, показасмо им како нема шта да изненади што је касапин осетио нешто топлоте при претурању по цревима, која су трулела нити да има чега необичног, ако је из њега изишла каква пара, јер је изишла из ђубришта, које се претура, а за ону тако звану загасито црвену крв рекох како по касапиновим рукама изгледа да то није ништа друго до одвећ смрдљива поган.

„После свега овог расуђивања би одлучено да се оде на

обалу морску, и да се спали срце мртваца, који после овога би још мање миран и направи још више лома него раније, те га оптуживаху да ноћу туче људе, да ломи врата и руши терасе, разбија прозоре, цепа одело и празни крчаге и боце (с вином). Тај мртвац беше велика штеточина: чини ми се да је поштедио једино кућу консулову, у којој ми бесмо одсели. Међутим ја нисам видео ништа жалосније од стања у коме се налажаше ово острво: уображење код ових људи беше поремећено, те и најсрчанији људи изгледали су као и сви други. То је била права мождана болест, опасна као год што је манија. Могло се видети како читаве породице напуштају своје домове и како чак с крајева града доносе своје постеље на трг, да ту преноће. Сваки се јадао на по какву нову увреду. Кад би наступила ноћ, не чујаше се ништа друго до јецање. Најумнији повлачашу се у поље.

„При оваком општем предубеђењу одлучисмо се да ништа не говоримо, јер не само што би нас сматрали смешним већ и неверником. Али како да се освети цео један народ! Они што су у души мислили да смо сумњали у истинитост факта долажаху нам да нас као укоре за наше неверовањем и да има вукодлака хоћаху доказати ауторитетима повађеним из дела Bouclier de la Foi од Ришара, мисионара Језуита. Он је Латин (католик), говорашу ми они, према томе треба да њему верујемо. Ну ми не би смо се усудили да правдамо последице тога. Свако јутро за нас је било комедије с истинитом причом нових будалаштина што их је учинила та ноћна тица, коју оптуживаху чак и за најодвратније грехе.

„Грађани, који су се понајвише старали о општем добру, веровали су да у обреду није било извршено што је најглавније. По њихову мишљењу службу је требало одслужити тек пошто је ишчупано срце ономе јаднику: они су тврдили да би се тек том обазривошћу изненадио нечастиви, те се, без сумње, не би повратио. Требало је, дакле, тако уралити, у место што се почело са службом, кад је, како ови говорашу, нечастиви имао кад да побегне и поново да се врати.

„После свега овог свет се нађе у истој недоумици као и првог дана: скупљао се јутром и вечером, договарао се, носио је литије три дана и три ноћи, гонио је попове да посте, и ови су се могли видети како јуре по кућама са шкропилником у руци те прскају освећеном водом и њом перу врата. Шта више њом напунише и уста овом јадном вукодлаку

„Ми тако често говорасмо старешинама градским да се у оваком случају ништа неће огрешити о Хришћанство, ако ноћу буде бдила стража, и ако припази шта се ради по граду, док најзад не ухватише неколико бескућника, који су извесно учествовали у свим овим нередима. Али или што ови не беху прави кривци или још пре што су их убрзо пустили, тек два дана после



тога, да се наплате за пошћење у затвору, они стадоше празнити крчаге с вином по кућама оних што су ноћу напуштали своје домове. Зато у граду понова беху приморани да прибегну молитвама.

„И једнога дана, кад су читали некакве молитве, пошто су били поболи не знам колико голих мачева у јаму, у којој је била лешина, коју су откопавали по три или четири пута дневно према ћуди кога било, некакав Арбанас, који се случајно деси у Микони, рече тоном каквог учењака, како је врло смешно у оваквом случају служити се хришћанским мачевима. „Зар не видите, слепци једни, говораше им овај, да, пошто браник на овим мачевима са дршком чини крст, то нечестивом смета да изиђе из тела? Зашто се не би послужили турским сабљама?“ Али мишљење овог досетљивог човека ништа не поможе: вукодлак је радио као и пре. Зато су сви били чудно изненађени: није се знало коме свецу да се заветује, док на једнпут, као да је био дат какав знак, по свему граду из једног гласа стаде се викати, да је много чекати на то већ да треба спалити целог вукодлака, па ће после чикати нечастивог, да се врати и у лешини настани, и да више вреди прибећи овом последњем средству него допустити да острво опусти. И заиста, било је читавих породица, које су спремале пртљаг у намери да иду у Сиру или у Тин. Зато по наређењу градских старешина однесе вукодлака на гребен острва Св. Ђурђа, где је приправљена велика ломача с катраном, јер су се бојали, да дрво, ма како да је суво, неће горети довољно брзо, те ту бацише остатке од вукодлака који за часак изгореше. То је било 1. јануара 1701. год. када смо видели ватру враћајући се с Делоса. Она се могла назвати ватром радости, јер се после тога више не чу никаква жалба против вукодлака, а свет говораше како је овом приликом ђаво прошао како треба....“ (Издање од 1717. у Паризу, стр. 131.—136).



## Народно предање о местима

Народно предање и вјеровање о постанку мјеста и вода у Босни

Прикупио ПЕТАР С. ИВАНЧЕВИЋ.

**Турјак.**— Село Турјак припада котару босанске Градишке. Житељи су све Срби правосл. вјере.

Приповиједа се: „У данашњем селу били су Турци, па како је село близо „Козаре“, чувене ајдучке зелене доламе. У

Козари су вазда мјеста имали српски освјетници — ајдуци. Турцима додја зулум, нешто од ајдука, а нешто од турских пандура и војске, која гоњаше по Козари ајдуке, и они се раселе куд-који мјесто Турака дођу Срби, па по Турцима прозову своје село „Турјак“.

**Рјечица Бријесница.** Ова рјечица прима у се више потока, и тако постане велика ријека, па напаја више села котара Маглаја и та села, гдје само правосл. Срби живе, чини плодна и родна. — Вели се: „У шуми Поцијелово, био је велики бријест, и ту је било, а и данас врело (студенац), па по бријесту добије вода име „Бријесница“, а по води два села: горња и доња Бријесница, своја имена.

**Пркоси и Рајиновци.** Ово су села у босан. Крајина код Петровца, односно у петровачком котару.

Приповиједа се, и стари људи кажу: „Чувени српски јунак Јанковић Стојан, врло је често путово кроз босан. Крајину. Туда је и много четовао. И, Јанковић зими пође преко данашњег села Пркоса, тада су веле биле двије три чобанске колибе (данас имају оба села 140 кућа), а оно, Бого миљени, мећава ударила, бура се надула, да човек око отворити није могао, а мјесто само по себи врховно. Јанковић једва од буре дође у једну долину, покрај Уне, близу Кулен-Вакуфа, па кад одане душом, и мало се згрије, рекне: „Оно мјесто ће ми је толико бура и мећава пркосила, прави су „Пркоси“, а ово мјесто ће је овако благо и топло прави је „Рај“. Еле, тако горња села добију своја имена.

**Војишта.** Источно од Новог у босан. Крајини лежи сеоце од 15 кућа српских. Приповиједа се:

„Негда ту није било ни једне куће. Близу тог села био је град, на данашњем брду звану „Кулинско-брдо“. Иза тога брда био је између Швабе и Турака велики бој, па се по томе мјесто назове „Војиште“.

“  
**Свиња.** Чисто српско правосл. село у босан. Крајини код Новог.

Веле:

„У стара, ал' добра времена, туда је била све гола шума, ту су биле стаје и колибе, а пуна шума свиња. Мало по мало почну се једни по једни насељавати, а надјену име свом мјесту „Свиња“.

**„Близна“.** Ово је брдо уз ријеку Босну не далеко Маглаја, на лијевој страни Босне. Оно је календар времена својој околини. Приповиједа се: „Оно је, медени брате и Србаковићу, нека

српска краљица бјежала са својом војском, па у бјежанији на овом се брду облизни, и по томе се брдо прозове „Близна“

Манасти. Озрен, 1901. год.



## Српске народне здравице

(из Босне)

Саопштио: ПЕТАР СТ. ИВАНЧЕВИЋ

### I.

О Србине домаћине! Живио! веселио се! у дому се темељио! Па Србине брате: „Синове женио, а шћери удавао. Синови ти књигу учили, пушку носили, за крст часни и слободу српску војевали. Шћери ти попадије биле, са којима се поносио: као орао крсташ с висином, цар Лазар и Срби јунаштвом на Косову; шаран риба дубљином, к'о међед с јачином; Травник са везирима, Бања-Лука са господом, Градишка с водом, прђава Дубица слободом.

За овога твога дома, домовитог шљемена, и вјечитог темеља, да ти буде у дому домовито, у швемени шљеменито, да не буде промјенито, да би било промјенито било сретно и честито! Јали кровом новим, јали мјестом бољим.

Испод овог твог шљемена, изнио двадесет и четири семена, у поље тежацама и јунацима, њима називао Бога. Помози вам Бог! И, помогао вас мили Бог и сваки год! Лијевом ногом крако а десном руком давао. Из руке ти капало те по земљи падало из неба ти плодило а у земљи родило — ако Бог да!

Домаћине! Ми желимо да се с тобом веселимо. Зашто браћо не би пили и весели са газдом били? Ко не мисли са нама пити, тај не треба овдје бити.

Домаћине! Ти се жури па бокале те нацури, из онога у буцаку што но тамни онамо у мраку. Домаћине! Ти повуци, а у својој десној руци, ако се нама позадрјема, а ти повуци обадвема; кад ја пити не узмарим, да ти онда благодарим. Кад устанем иза астала да ти речем фала! Па да шта ћу онда даље? Бог нам дао здравље! Јали лудом чашу не дајте или му се не ругајте.<sup>1)</sup>

1) Добротом г. Ђуре А. Бошковића из Босан. Градишке добио преписану од Ј. Суботића из села »Милешево-брдо. П. С. И.

## II

Срби браћо, вазда пили, а Бога незаборавили. Хвала Богу  
Хвала домаћину!

Ђе ове године пили, здрави били, па и до године пили!

Не омразили се, већ се опет састајали, као права браћа.  
Бог нас и све Србове Христове вјере, а и наше пријатеље  
друге вјере помогао — Амин.)

У манасти. Озрену, 1901. год.

### Старинска здравица у Конавлима.

(из Збирке Вида В. Вукасовића)

Прије дан крснога имена домаћица, у које би се славило крсно  
име, умјесила би пуно малих погача, које се зову сомунџи, а  
били би од фињџе муке. Преко објџеда, кад би дошло печено,  
један од пријатеља би узео орах и отишо у ујаник, ту би се  
отишо и сатна међу и напијати овако: „Здрав си кућни до-  
маћине, здрав ти свак у кући био како и ови орах. Како и ови  
орак пун био, тако ти пун тор, пун обор, пун род, пуни коши,  
пуно улиште, пуна кућа, пуне вреће, пуне ђезе и све остале  
среће. Како ови орах тврд, онако ти тврдо сјеме и под њиме  
здрaво племе. Да Бог да ти вазда овце блејале, козе вречале,  
волови рикали, а коњи фрускали, челе ројиле, а невјесте младе  
јунаке родиле. Здрав домаћине био и пријатеље вазда часно гос-  
тио. А што ћу вам даље? Од Бога вам лепо здравље. Више је  
божије створење, него моје говорење.

Затим дође у кућу стуче они орах и свакому од пријатеља  
и домаће чељади даде по мало од онога ораха и затим се напију  
од онога што су напијали. Кад онај пође у ујаник, домаћица  
даде свакому по они мали сомун, па како они у ујанику на-  
пија, онако му они из куће одговарају: „Амен да Бог да!“ И  
лупну се мало по глави оним сомунџом и напију мало вина  
из бокарџе. Затим би, кад би се свршила здравица сви посје-  
дали около и напријед пили и јели докле је кога била воља. —  
Ова здравица више се не употребљава јер се је једном догодило  
да је орах био празан и кад га је пријатељ стукџо, да даде сва-  
кому по мало, није у њему било ништа, те се укућани побунили  
да им је проклео кућу и пошаљу га опет у уљаник нека он от-  
клиње. Он је почео отлињат, а у кући су говорили све: —  
Амен да Бог да! — Он се послџе привалио низ међу и за њим  
се привалили два три камена, па се почео кривити. — Ајме, јадан  
ти сам, убио сам се, ајме, мени осто сам мртав, јџеда кога за Бога  
и т. д. А они из куће све напријед су говорили: „Амен да Бог  
да!“ Он је ту више осто и кад су чули да не говори, те не

1) Чуо од Нике Врачевића у Милину селу српском, котар Маглај.

долази, у кућу почну га зват, али га није било, онда отиђу и нађу га полу мртва ту гдје лежи, онда га однесу кући, али након мало дана умро је и зато више не напијају на овај начин, да се неби и опет што догодило.

Казала Павла Раше од породице Бега из Бротнића.



## Медецински обичаји у Срба

ИЗ НАРОДНЕ МЕДЕЦИНЕ У ЛЕВЧУ И ТЕМНИЋУ

(продужење из свеске за јуни и јули од ове год.)

18. П р о т и в у о к о б о љ е. Треба напунити водом зелену каленицу, па ту метути дукат, стрторак (цвеће), чубор (цвеће) и видуу травицу. Ту каленицу треба метути да преноћи у кошници са пчелама. Сутра дан, пре сунца, треба очи том водом умити, и болест ће проћи.

Или:

Треба у вече метути пуну зелену каленицу воде да преноћи под седалом где кокошке леже. Сутра дан, пре сунца, кад се кокошке скидају са седала, треба болесник истом водом да умије очи, говорећи: „Како се сада скидале кокошке са седала тако с мене да се скине окџбољ“ (тако три пута).

Или:

Треба у вече оставити зелену каленицу пуну воде да преноћи на месту где се дрва стоварују с кола, па изјутра рано истом водом умити болесне очи, говорећи: „Како се дрва с кола скидала, тако да се скине окџбољ с мојих очију“ (тако три пута). — При умивању не ваља се руком повраћати (да се неби болест повраћала), већ само по једанпут шаком шљепнути.

Или:

У очи среде или петка при сунчевом заласку ваља отићи на оближњу реку (или поток). Ту се треба окренути низ воду и умивајући очи (такође без повраћаја) говорити: „Сунце залази, а мени окџбољ пролази“, (тако три пута).

(Пољна).

19: П р о т и в у з у б о б о љ е. — Треба набрати шипкиње које треба осушити или испећи, па их стучати у ситан прах, завити их у цигару и пушити их. — Или:

Набрати гладшевину (гладш — траву), па је иситнити на ситну парчад и тако метути у цезву с водом да се кува, па овим одваром испирати зубе. — Или:

Узети 2 грама канфора (ћавурије) и 6 грама нишадора, па

то помешати у стакло од 0.3 л. љуте комове ракије ; кад се то све раствори, онда промућкати и држати у устима. — Или :

Метнути у цезву три обичне (кафене) шоље јаког винског сирћета, пола пакла дувана, ситно исецаног луча и кашику соли, па то све промешати, прокувати и одвар у устима држати. — Или :

Пресавити неколико пута ланену крпицу, па исту умочити у врелу воду и држати је на десни болесног зуба. — Или :

Кувати коњски босиљак, па истим одваром испирати уста јутром и вечером — (ово је противу смради из уста и болести нузала — десни).

(Жупањевац — Пољна)

20. П р о т и в у г л а в о б о љ е. — Болесник треба да се умива јутром и вечери водом у којој је потопљено семе од сунцогледа (сунцокрета). — Или :

Да лежи (т. ј. болесник) на гробници у месној цркви и да простре пода се платно (тежено) израђено у болесниковој кући. Платно не ваља враћати. — Или :

Болеснику треба везивати ладне крпе (које често пута умачу и у сирће) преко чела, да се умива ладном водом и да всзује на следе очи расечене главице црног лука или тање котуриће од кромпира, које треба предходно посолити. — Или : Тесто од пројиног брашна, наквашено сирћетом треба превијати на чело — Или :

Болеснику треба трљати чело, следе очи и врат са ижваканим чешљовима белог лука. — Или : Треба на чело превијати реп натопљен љутом комовом ракијом. — Или :

На упаљени тамњан ваља добро накадити мокар убурс (пешкир), па њим увити главу преко чела.

(Коњух — Пољна)

21. П р о т и в у ш у г е. — Ваља испрати катран у девет вода, па њим намазати места где је се шуга залегла. — Или :

Треба се дневно купати по једаред у млакој води са корењем од кукурека. Или :

Ваља шугаво место намазати човечијом мокраћом помешаном са пепелом. Или :

Треба метнути да се у кокошињем јајету испече кашичица (кафена) ситно истуцаног „зеленог“ камена (плаве галице), сумпора и паприке Све то треба после растопити на масти старе сланине и тим мазати болеснику кожу. — Или :

Болесник треба на Ђурђев-дан, пре сунчаног изласка, да се окупа у росној трави. — Или :

Болесник треба да се окупа у јаком лугу (цеђу), па после да се намаже ситно истуцаном љутом паприком.

Милутовац — Коњух — Пољна.

22. П р о т и в у ј е к т и к е. Треба истуцати зелено лишће од невена (*calendula riperrita*), па из истог исцедити сок кроз чисту ланену крпу. Том соку треба додати још толико чистог „бара-

банс“ зејтина и чисте љуте комове ракије. То све треба добро измешати и у исту смесу метнути једно патче белог тамњана и једну кашичицу ситно истуцаног жутог шећера. (Наравно ако је већа количина смесе, онда ваља више тамњана и шећера.) То ваља пити по једну кашику изјутра наштину редовно за 40 јутара, а уз то треба пити још и по једну чашу неварене сурутке — и бољка ће проћи. — Или :

За 40 дана пити свако јутро мокраћу од детета испод седам година ; и то, мушко да пије мушкомоме, а женско женскомоме. (Пољна — Милутовац)

23. Противу „вѝкце“ и прекланих прстију на ногама, — Кад се коме подкољу прсти на ногама или кад га много сврбе, онда се лечи овако : Упали се тежена крпа, па се мете да згори на оптриљу од секире. Секира после овога пусти неки зној којим се намажу болесни прсти, и кажу да помаже. — Кад прсти на нози (а нарочито на „јагодицама“) много сврбе, онда се каже да има вѝкца. Против тога врача се овако : Кад стигну или сретну кога од познатих, а они му кажу : „Удала се она ;“ — на што овај пита : „Која“ ? — а овај му одговара : „моја вакца за твоју ногу.“ — Верују, да после овакве преваре вакца хоће заиста да пређе на ноге преваренога.

(Коњух).

24. Противу краста, пљугавица, пљускавица, и т. д. — Кад се појаве красте по глави (коси и лицу), што у највише случајева бива код мале сеоске деце, онда треба узети стару (трогодишњу или старију) сланину, па исту згорети у тигању с угљеном од луча и оним гаром намазати красте, па ће брзо да прођу. — Кад нема луча може да послужи и обична чађ из димњака.

(Пољна).

25. Противу пробади. — Ситно истуцана стипса (типса или коцељ) помеша се са беланцетом од неколико јаји, па се то прилети на тежину и привије на место где пробада. — Или :

На сирову (тазу-непрану) вуну ваља посипати ситно истуцаног тамњана и то прилепити на болно место. — (Даље види под бројем 6) —

(Пољна).

26. Противу убоја — Ваља убијено место завити тазе овчијом или зечјом кожом (обрћући кожу ка кожи). — Или : Пити воду у којој је преноћио убојни камен. Да би исти имао веће дејство по неки настругу од њега прашину, па пију.

(Свуда).

27. Противу шкрофла. — Треба кувати коњски босиљак (*mentha aquatica*), па од оног одвара свако јутро пити по једну обичну чашу, а онај искувани босиљак извадити, па

превити на шкрофуле. Тако треба радити за 40 јутара и болест ће да прође. (Крчин)

28. Противу отока. — Од траве угаснице<sup>1)</sup> или угаслице (*Solanum viola* L.) треба стучати лишће и сљуштену кору (од старљикове гране) па то све помешати с љутом комовицом и превијати на отечено место. — Или :

Траву самобајку стучати, па то наквасити јаким сирћетом и превијати на отечено место. (Коњух).

29. Дизање врата. — Кад који почне нагло да кра (кашље), онда се каже, да је смашио врат. Противу тога нека извежбана (слободна) жена завуче прст у грло и тако — притискајући му онамо неку кошчицу — подигне болесника мало од земље и онда се каже да му је врат дигнут. . . . (Свуда).

30. Противу затвора туцају семе од крље (*ricinus-a*) и пију у чаши воде, а по неки пију неварену сурутку или чорбу од куваних шљива. (Пољна).

31. Противу пробаци и кашља. Треба осушену слезину од зеца (која се нарочито за то оставља) потопити у води, па исту воду пити свако јутро за девет дана. — Или :

Корен од црног омана треба потопити у води и исту воду пити за девет јутара. Ово је добро у опште од сваке болести. (Мала Дренова).

32. Противу перута по главн „Ваља се“ неко крадом (без знања дотичног) да му посоли воду којом после треба да измије главу и перута ће нестати. (Пољна — Риљац).

33. Кад се коме испуцају уста (усне), треба да испече орах, па оним гаром уста да намаже. (Превешт)

34. Кад се који убод или начпари онда му на рану згоревају вуну, па после на исту превију сирштите или парче сланине. (Свуда).

35. Кад се мало дете оједе (око врата, ушију и бутине), онда треба оједено место засолити сипчевином од дрвета, или чађом или прашином која се налази иза кућних врата (коју за то „ваља“ натрашке узети).

(Милутовац — Пољна — Коњух).

36. Кад који много „бега на поље“, онда му угреју столицу, па седи на њој, или му међу угрејану ћерамиду или циглу на трбух, или пије цеђ или воду у којој је растворена стипса. . . . (Пољна — Мала — Дренова).

37. Да чир провали и ишчили привијају на исти печен црни лук поквашен зејтином. — Чирџи се мажу сланином, а на свраб по кожи пљује се. (Пољна).

1) Ова је трава врло слична са *Solanum dulcamare* само се од ње разликује, што јој је цвет морав — violet.



38. Противу гушобоље. Треба три јутра наштину прогутати по једну папричицу (биљка која расте у пољу поред врзина и међака, има црвену бобицу пуну семена, велика је колико обична трешња и обмотана је меком љуспом). — Или:

Треба три јутра узастопце пити воду у којој је покишељена „стрелица“ и „вилаина печурка“ (вилин бљуванак — јасенова јагњеда). — Поред тога ваља гушу парити печеном репом или свињском балегом. (Пољна — М. Крушевица)

39. Кад се који уплаши, дају му одмах мало воде да пије. — Кад се који водом засркне (загрцне) терају га да погледа у вис говорећи му: „Миш, миш, миш,“; или „ено га миш, ено га миш“. — Кад коме западне залогај у грло, ударају га песницом за врат. (Свуда)

Ст. М. Мијатовић



## Белешке

Једна турска особина у српском језику. — У турском језику налази се једна интересантна особина понављања речи, и то једино у шали, исмевању или презирању. Она се састоји у томе што се извесна реч понавља, само јој се, кад се понови, ако се почиње сугласником, тај сугласник мења у **м**, а ако се почиње самогласником, онда просто добије у почетку једно **м**. Н. пр.: филџан — **м**илџан (шоља — шоља), ђезмек — **м**езмек (шетати — шетати), ет — **м**ет (месо — месо), искемле — **м**искемле (столица — столица).<sup>1)</sup> — Тражи, рецимо, слуга од газде новаца да купи меса, а газда му нешто зловољан презриво одговара: Ђит бре нас'л ет — **м**ет! (Одлази бре какво месо!).

Или: Филџан — **м**илџан бен билмем (не знам ти ја филџан — **м**илџан). Или: Нас ђезмек — **м**езмек (каква шетња какви бакрачи).

Иста особина постоји и у нашем данашњем језику и то такође никад у са свим озбиљном смислу. Н. пр.:

Тандара **м**андара. У Вуковом Рјечнику, код речи тандара, стоји: *durcheinander, sus deque*, а код речи мандара стоји пример: тандара мандара (кад се што не уради као што треба). — И у турском језику се употребљавају речи: тандара мандара, кад неко не уради нешто како треба или кад прича што нема смисла. — У Вуковим „Пословицама“ налазимо пословицу: Тандара мандара цицвара без масла. Турци имају исту пословицу: Тандара мандара јакс'з (јак = масло, с'з = без) попара. У Алексинцу и још

1) Види о овоме Gramaire élémentaire de la langue turque par N. Mallouf, second édition, revue et corrigée par M. Cl. Huart, Paris, 1889, стр. 51.

на многим местима у Србији се рекне кад ко говори бесмислице :  
Тандара мандара цицвара попара !

Т р т — м р т. У Вуковом Рјечнику код те речи стоји :  
In der Erzählung, um das verlegene Stammeln des überweisens (z.  
B. Diebs und dgl.) anzudeuten; interiectio de confusione criminis  
convicti. — У турском језику обе ове речи не значе ништа, али се  
употребљавају овако једна за другом кад се грди или исмева  
онај ко не говори истину. Н. пр.: Бен сорд'м а о трт мрт ич  
бир цевап виремеди (ја га питам а он трт мрт никаквог одго-  
вора не мога дати) — У Алексинцу се у место трт — мрт чује и  
трте мрте: Нема ту трте — мрте но кажи што имаш.

Т у ц — муц. У Вуковом Рјечнику ове су речи са истим  
значењем као и трт — мрт. И Турци их употребљавају у истом  
значењу, н. пр.: Баш лади анлат'рс'н јине туц — муц... (поче  
причати па туц — муц...).

Ш у ђ — м у ђ. У Вуковом Рјечнику је и за ове речи исто  
значење које је и за трт — мрт.

К е ц — м е ц. У Алексинцу се употребљава кад ко врда,  
а неће да изврши што је дужан: Нема ту кец — мец, него плати  
што си дужан! И Турци употребљавају кец -- мец у истом сми-  
слу: Билмем кец мец еман сен догри сујле (не знам ја кец —  
мец но ми кажи право). И при игрању карата кад код Турака  
ко помене карту кец, други му рекне: Кец мец ојин сенде калди  
(кец — мец игра на теби остаде).

К е к е р е — м е к е р е. У Поморављу се често чују ове  
две речи кад се неко исмева што не говори истину: Окупио он  
мени кекере -- мекере као да ја не знам да лаже.

Ш и го -- м и го. У Вуковом Рјечнику стоји да се ове  
две речи употребљавају „у припјеву: а ти патко шиго — миго“.

Ц и н ц и — м и н ц и. Сећам се да се ове две речи овако  
употребљавају у једној дечјој песми.

Ц и г а н и н е -- м и г а н и н е. Исто тако у дечјој песми.

Ц и г у — м и г у да порастеш комадеш да пукнеш. (Прича  
се у Алексинцу да је маћеха рекла пасторку дајући му танку а  
дугачку кришку хлеба: цигу мигу да порастеш, а сину дајући  
му велики комад хлеба: комадеш да пукнеш. У Вуковим „Послови-  
цама“ ова је пословица овако забележена: Цију мају да растеш  
(казала некаква жена дајући пасторку танку кришчицу хлеба, а сво-  
ме ђетету пруживши велику комадину рекне:) ценпреш да цркнеш.

К а р т а — М а р т а. Овај израз употребљавају карташи  
често о картама.

Ш т о к у ц — т о м у ц. Овако се скоро у целој Србији  
каже за човека који што заради одмах и потроши.

Е н ц и — м е н ц и. Једна дечја бројаница из Бачке почиње  
стихом: Енци менци на каменци. („Караџић“ за 1901, г стр, 90.),

У Алексинцу се често у говору употребљава пословица :

Пала Сара, пала **Мара** мен' је све једно, Можда је и ово из оне турске особине.

Аналогија игра у језику врло видну улогу, те су мислим према овој турској особини постале аналого и ове ствари у нашем језику :

Зовути бати, зашигли мигли, зареметли петли за свему селу пергаторија. (Вук, Рјечник код речи зовути ба̄ти и у „Загонеткама“ на стр. 343. изд. 1897.).

Закукуљено, замумуљено, задевећено, задесећено, не мога га никако откукуљити, одмумуљити, одеветити, одесетити, него они који га је закукуљио, замумуљио задеветио и задесетио. (Вук „Загонетке“ стр. 341. изд. 1897.).

Енгете — пененгете, цукерте ме

Авел павел до мене

Ерци перци труз трауз —

Ена фена јутерена

Ајел вајел цутер. —

Елем белем белверика. —

Енге тенге тибор табор, — (Дечје бројанице из Бачке у „Караџићу“ за 1901. г. стр. 90—91)

Ја мислим да је оваква особина понављања речи узета из турског језика, тим пре што се где што исте речи ради означења исте мисли употребљавају и у турском и у српском језику као што видесмо код тандара — мандара, трт — мрт, туц — муц, кец — мец.

Т. Р. Ђ.

**Снохачество.** — Читајући чланак „Снохачество у Срба“, дође ми на памет једна народна прича, која потврђује да је тога међу Србима и на ове крајеве било.

Ево те приче :

Исповиједао се Црногорац попу, па пошто је испричао све гријехове, запитаће га поп, да ли имаде још каквих грјехова. „Не жнавам више жанаго ништа,“ одговори му Црногорац. Тада му поп поче задавати короту<sup>1)</sup>, што мора испаштати за гријехове. — Стани, стани, попе, имадем ја и севала, па слушај да ти их кажем, те преби једно за друго, па ако превагну гријехови онда ми давај короту.

Поп бијаше радознао, какви ће то бити севали, па му рече да их прича, а он отпоче :

Погибоше ми два брата, а остадоше ми двије младе снахе, те се одмах удадоше а мени на врат оставише пуну кућу ситне дјеце. Жентурина ми да простиш пристара, те не бјеше кадра отр-

1) У обичном говору корота је оно вријеме, када чељаде жали за некијем. Жена за мужем коротује годину дана, овдје је значење када човјек коротује за своје гријехе н. пр. пости понећеонике преко године.

шавати кутњих послова, те ја за, јаде ожених два понејака синовца, а доведох им двије бјесне<sup>1)</sup> невјесте. Не прође ни мјесец дана а оне ти заждише да бјеже у род. Виђех ти се ја на јаду и шта њима фали, те ти ја по реду сад врх једне, сад врх друге, и тако их кроз три четири године придржах, док ми синовци не прирастоше, и одржах кућу, а да не би тога, пропадох ко нико мој. Ето тај ми севап преби за оне гријехове, па ако што остане онда ми за то дај короту!

Не знам како му је поп примио тај севап, али се из ове приче види, да народ то не уписује у тешке гријехове.

Ту до скоро био је обичај у нас да доводе радне снаге, жене нејаку дјецу. Ја сам познавао некога Рада Мишковића из Цернице у Гацку, који бијаше млађи од своје жене најмање двадесет година. Он ми се свачијем кунијаше да не може никако упамтити кад се је вјенчао, а његова ми жена причаше да га је доста пута унијела у кућу у нарамку када би гдје пред кућом преко лета заспао.

Још нешто. Чуо сам да оно дијете које снаха има са свекром зову „Бабовић“

МОСТАР.

Лука Грџић-Бјелокошић,

Убили је мислећи да је вјештица — Пишу нам ис Макарске (Далмација)<sup>2)</sup>: Ива, удова пок. Марка Радића из Котазâ, која је била блекаста, на освит 20. септембра о. г. изашла из куће гола, да оправи тјелесне потребе.

Али, мјеште да се поврати својој кући, пође на врата сусједне куће у којој спаваху Анте и Иван Ивана Радића, те закуца вичући: — „Сине Јосипе, отвори ми врата.“ Чувши то Радићи отворише и виђеше голу удовицу Иву, коју су у селу држали вјештицом те вичући: „Убијмо вјештицу!“ Тако јадну Иву испребијаше, да је на 25 септембра од удараца преминула. — Тај је злочин дојављен суду. —



## ЖИВОТИЊЕ И БИЉЕ У НАРОДНОМ ПРЕДАЊУ

Вук тражи хране — Пође вук да тражи што год за храну, па сретне овна и каже му шта је намеран с њим учинити. „Стани ти ту, па зини, ево ја ћу ти жив у уста улетети“ рече му ован. Вук помисли да му ован истину говори, па се намести ко што му је он рекао. Ован се залети и удари вука тако, да паде онесвешћен,

1) Бијесне овдје треба разумјети: одрасле и здраве.

2) В. Smotra Dalmatinska — 16 октомбра. 1901. бр. 83. (год. XVI.)

па побегне. Освести се вук, па пође даље и сретне коња, па и њему каже да ће га појести. „Баш су ме сад теби послали и ево, једно ти писмо носим,“ рече му коњ и обрну му задњу ногу и показа потковицу. Таман вук да прочита „писмо“, а коњ га удари. Он се опет претури, коњ побегне. Кад се вук освести, поче у себи мислити како је већ на два места прошао: „Та нису ни мом оцу улазили живи овнови у уста, нити је он читао писма а ја сам се нашао паметан,“ шапуташе вук у себи, па се тврдо реши да одма поједе магаре, које му баш сад пред очи изађе: „Баш су ме за тебе послали, ево јаши,“ рече магаре. Вук се опет превари појаха на магаре. Магаре ајд, ајд, те у варош. Људи виде вука на магарцу, па га окупе и добро излемају. Али он и ту жив умаче, и пође даље. Уз пут наиђе на лисицу, где једе сир крај једне воде. „Где си наша сир“, упита је? Ето зар не видиш колики је сирац,“ одговори му лисица и показа на месец у води, „укваси реп у воду, и лочи, па ћеш тако полокати ту воду, а остаће сам сир.“ Вук лочи, лочи, док му се реп замрзе у води. Лисица викне: „Повуци, вујо!“ Вук тргне, а реп му остане у води. Вук почне жалити за репом, али му лисица стаде говорити: Та не мари то ништа; ево ја ћу ти начинити још лепши и већи реп, па нађе тамо где су жене обивале конопље једну повесму тежине и привеза вуку на место репа, па му онда рече: „Хајд сад да прескачемо ову ватру!“ Прво она скочи, подигне реп у вис и ништа јој не би. Скочи и вук, па не могући да дигне реп с пламена, већ му се запали. Вук се поплаши, и са запаљеним репом одлети у сламу, слама се запали и вук изгори.

ЈАГОДИНА.

ПРИВЕЛЕЖИО

ДАМЊАН МИТРОВИЋ

Кад се први пут окусе коприве? Обично 1. марта (или на Младенце), онда се говори: „На животи на здравље, на Турчина болекчина, на калуђера грозничина!“ (Свуда)

Од куда главице у лука? — Кажу да лук (бели, црни и др.) није имао главицу као данас, већ да је — као и остале траве — растао без главице, ма да су га и тада као и данас људи јели.

Једаред путовао Св. Сава, па како је био много гладан, он угледа један струк лука и маши се да га откине. Али тек што је он пружио руку за исти, скочи од некуда ђаво и откине га до земље. Да би Господ Бог, у овој прилици задовољио Св. Саву, он заповеди, те онај остатак (корен) у земљи задебља (постане главица), те га Св. Сава извади и стане јести, и од тада по Божјем благослову, корен (главица) у лука има већу вредност од стабла. Чуо и забележио у селу Жупањевцу, у Левчу

Ст. М. М. уч

Зашто је у ласте реп рачваст (чаталаст)? Ујела змија ласту за реп и она отишла Богу на тужбу. — „Види Господе како ме змија нагрди“, рекла му је она. — „Нагрдила је себе а не

тебе; ја ћу учинити да тебе сваки воли и поштује, а њу ће убивати ко стигне; поред тога учинићу, да још многе тице имају такав реп као ти," — одговорио јој је Господ.

ЗАВЕЛЕЖИО У КОЊУХУ У ТЕМНИЋУ  
Ст. М. М. уч.



## ПРИКАЗИ

— Издање Чупићеве Задужбине, Споменица о М. Ђ. Милићевићу, Београд, Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1901. 8<sup>0</sup>, стр. 123.

Вредни и заслужни књижевник српски г. М. Ђ. Милићевић, академик, коме сви много дугујемо, а особито знање о народу српском имао је у овој години неколико значајних момената: 10. марта било је равно 50 година од како су му прве врсте штампане, 4. јуна било му је 70 година од рођења, а ове се године испунила појавом његовог Додатка Поменику стотина његових књига.

И ако г. Милићевић из скромности није хтео никоме нарочито јављати да ће ове ретке периоде живота и прославити, ипак поштоваоци његова рада 4. јуна (а неки још раније 10 марта) похитали су да му на разне начине изразе своје честитање.

Чупићева пак задужбина којој је г. Милићевић председник већ читаву четврт века из благодарности прикупила је грађу о овом тројаком радовању г. Милићевића и издала је као Споменицу о М. Ђ. Милићевићу.

Споменица садржи: Сliku Слављеникову, Предговор, Јубилеј, Светковину, Честитке телеграфске и писмене, После светковине, Неколики гласови из штампе и Публикације М. Ђ. Милићевића.

Разгледајући овај списак публикација г. Милићевића читалац не може да се отме од једне мисли која му се тада намеће — а та је колико би било штете за српску књигу да није било г. Милићевића. — Замислимо садашњу српску књижевност без Кнежевине Србије, без Краљевине Србије, без Поменика и других одличних радова његових, па ћемо тек онда увидети неизмерни значај његов. Камо среће да је српска књига имала неколико Милићевића!

Г. Милићевић није пак био само јунак на књизи. Он је у сваком погледу заслужио признања. Хвала му! Ур.

— Стари словенски погреб од Др Симе Тројановића, одштампано из Српског Књижевног Гласника. Београд. Штампарија Д. Димитријевића, Иван-бегова улица број 1. 1901. 8<sup>0</sup>, стр. 25.

— Стари словенски погреб, написао Др Милоје М. Васић

(одштампано из »Бранкова Кола«) Сремски Карловци, Српска Манастирска Штампарија, 1901. — 456. 12<sup>0</sup>. стр. 26.

Врло лепо ради г. Др Сима Тројановић што у облику монографија говори о појединим обичајима расветљавајући их и објашњавајући их. Са таквом наменом нам се указује и ова његова, истина за овај предмет доста кратка и непотпуна, али интересантна и лепа монографија о старом српском погребу.

Књига пак г. Др Васића је процена књиге г. Тројановића, и кад се у њој одбију жучности и по неке сувишности, пружа лепих података противу којих не би могао ништа рећи ни г. Тројановић. Нарочито истичемо напомене г. Васића о томе, да оно што г. Тројановић наводи као остатак спаљивања мртваца у нас, није то, већ остатак принашања жртве; и погрешно тумачење чл. 20 Законика Стефана Душана.

— Иначе су обе књижице лепо прилошци прочитању погребних обичаја. Т.

— Издање Чупићеве Задужбине. Примјери чојства и јунаштва, побиљежио Војвода Марко Миљанов Поповић Дрекаловић Београд, Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије 1901. 8<sup>0</sup>, стр. 103. Цена 1 динар.

Ова занимљива књига пружа врло лепих прилога за упознавање душе и особина једнога дела нашега народа.

— Слава — Крсно име, студија Др Милоја М. Васића, помоћника чувара Народног Музеја. Прештампано из »Просветног Гласника«. Београд. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије 1901. 8<sup>0</sup>, стр. 42. Цена 10 динара.

На ову студију г. Васића, ако нам послови допусте, обратићемо у идућем броју нарочиту пажњу.

— Шести Конгрес Српских Земљорадничких Задруга. Пропадање наше народне ношње и последице тога, расправа Благоја Т. Недића, пређ. народ. учитеља. Београд. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1901. 8<sup>0</sup>, стр. 16.

— Српска Мушка Гимнасија у Скопљу, Статистички извештај раду гимнасије од 1894—5 до краја 1900—1901 школске године приредио Рад. Агатоновић, директор. Издање Управе Српске Мушке Гимнасије у Скопљу 1901. год. 8-мина, стр. 92. —

У овом Статистичком извештају, поред других ствари које су специјалност школских извештаја, и које су овде од особитог интереса за сваког Србина, налази се, у литерарном делу, и српских народних умотворина из Маћедоније, које су део, узет из збирке друштва ђака српске мушке гимнасије »Српско коло« и овде наштампане »као огледало српског језика из дотичног краја. Ових умотворина било је на расположењу и више и лепших, али су из пензурских обичаја изостављене. »У овим деловима заступљени су сви крајеви северне и западне Маћедоније, крајеви, гдје је српски језик, језик још и дан данас остао поштеђен од свих страних намета.«

Овде је изнесено 27 српских народних песама из разних крајева

северне и западне Маћедоније, које су побележили ученици и једна народна прича, коју је написао на народном језику из битолске околине (село Ресна) Стеван Поповић ученик IV раз.

Ми се особито радујемо што се српска омладина упућује на прикупљање оваквих ствари из нашега народа под Турцима и жеља би нам била да се што више и што разноврсније на томе уради.

Нека је у добри час!

Ур.

— О Охриду и Охридском Језеру, белешке К. Крупчевића. На по се штампано из »Цариградског Гласника«. Цариград. Издање уредништва »Цариградског Гласника«. Штампарииа Синова А. Зелића. 1900. 12<sup>0</sup>, стр. III + 178. Цена пет гроша (1 динар). — Ову лепо написану књижицу у којој се упознаје један дивни крај наше шире отаџбине топло препоручујемо, јер знамо да ће је свака са задовољством прочитати.

— Šajković Ivan: Die Betonung in der Umgangssprache der Gebildeten im Königreich Serbien. Leipzig, 1901, 8-мина, стр. 34. — О овој расправи Шајковићевој изашла је у »Колу« књ. II. св. 1. од ов. г. врло неповољна оцена из пера М. Решетара. —



## ГЛАСНИК

С т е ч а ј. — Министарство Просвете и Црквених Послова расписало је овакав стечај: Министарство Просвете и Црквених Послова списује стечај за једног питомца, који ће о државном трошку ићи у иностранство ради изучавања Етнографије и њених помоћних наука.

Кандидат за ово место треба да има ове погодбе:

1. да је свршио философски факултет на нашој Великој Школи најмање са врло добрим успехом;
2. да није старији од 28 година;
3. да се може добро служити немачким или француским језиком.

Ко жели компетовати на ово питомачко место, треба да се пријави Министарству просвете, са свима потребним документима, најдаље до 15 новембра ов. г.

ПБр. 12890. Из канцеларије Министарства просвете и црквених послова, 16. октобра, 1901. године, у Београду.

---

„КАРАЦИЋ“ ИЗЛАЗИ У АЛЕКСИНЦУ ЈЕДАН ПУТ МЕСЕЧНО НА 1—1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> ШТАМПАНОМ ТАБАКУ, ЦЕНА МУ ЈЕ 5 ДИНАРА ГОДИШЊЕ, ПОЈЕДИНИ БРОФВИ СТАЈУ 0.50 ДИН. — РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

---